

Yeni “Dört Deniz” Projesi ve Suriye-Türkiye Ekonomik İş Birliğinin Geleceği

ABD/İsrail-İran savaşının başlamasından bu yana Suriye, diğer Orta Doğu ülkeleri gibi, bu gelişmelerden olumsuz etkilenmiştir. Savaşın uzun vadeli sonuçları giderek daha belirsiz hale gelirken, belirli sektörlerdeki yatırımlar hem hükümetler hem de özel şirketler açısından artan bir belirsizlikle karşı karşıyadır. Tüm bunlar yaşanırken Suriye Ürdün’den sağlanan elektrik tedariki ve Mısır’dan gelen doğal gaz akışının kesintisiyle karşılaşmıştır. İran destekli milisler, Suriye’deki eski ABD üslerine yönelik saldırılarını sürdürmüş; ayrıca füze önleme faaliyetlerinden kaynaklanan hasarlar da dâhil olmak üzere çeşitli olaylar ülke genelinde maddi kayıplara yol açmıştır. Lübnan’dan Suriye’ye yönelik göç dalgası artmış, bu durum Hizbullah’ın Suriye’ye olası müdahalesine ilişkin riskleri de beraberinde getirmiştir. Tüm bu gelişmeler ışığında, savaş yorgunu Suriye halkı ve yeni Suriye yönetimi, Şam’ın ülkede yeniden bir savaş ya da kaos istemediğini açıkça ortaya koymuş ve bölgesel ölçekte daha geniş kapsamlı bir istikrar ve sürdürülebilirlik çağrısında bulunmuştur.

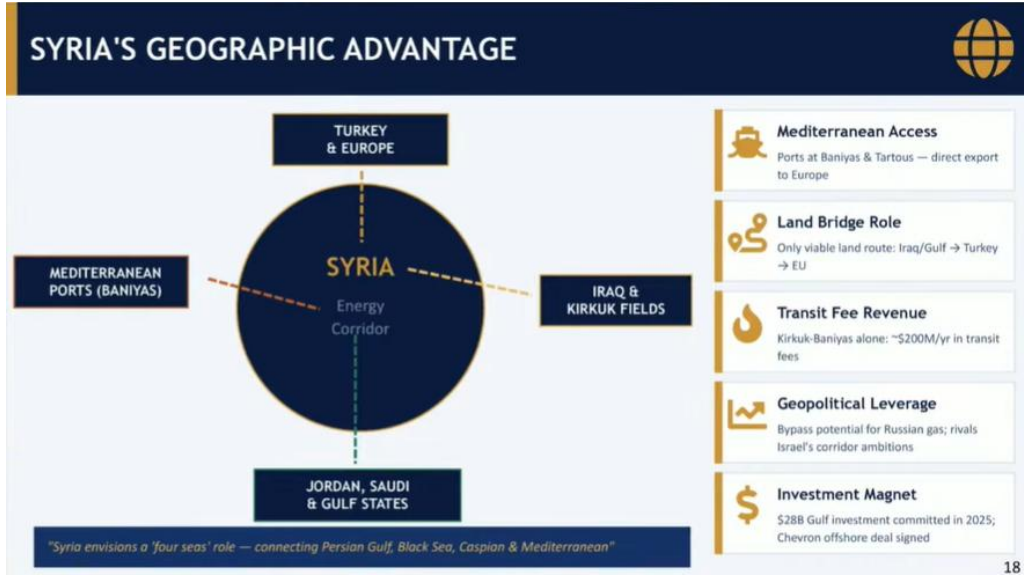
Devam eden istikrarsızlık kendisiyle birlikte Suriye açısından yeni ve kazançlı bir fırsat alanı da getirmiştir. Bu fırsat, küresel ticaret sisteminde Suriye’yi daha merkezi bir konuma taşımak ve ülkeyi uluslararası sistemin kalbine ekleme potansiyeli taşımaktadır. Söz konusu fırsat, normal şartlarda bölge ülkeleri için kritik bir ticaret hattı sunan ancak mevcut savaş koşulları nedeniyle işlevselliğini yitirmiş olan Hürmüz Boğazı’ndaki istikrarsızlıktan kaynaklanmaktadır.

Atlantic Council’da gerçekleştirilen [ABD-Suriye Enerji Sempozyumu’nda](#) konuşan ABD Türkiye Büyükelçisi ve Suriye Özel Temsilcisi Tom Barrack, Suriye’nin Hürmüz’e oluşturabileceği alternatiften bahsetmiş ve yatırımcılar için oluşturduğu fırsatlardan söz etmiştir. Barrack, fırsatın “olağanüstü bir liderlikten”, yani yeni Suriye yönetiminden, doğduğunu ve Suriye’nin istikrarsızlık zamanında bölgenin aksine istikrar sağladığını belirtmiştir. İstikrar durumunun desteklediği jeopolitik konum ve savaş sonrası iyileşme isteği, Suriye’nin yeni ticaret hatlarına merkez olması ihtimalini daha da güçlendirmektedir.

“Jeopolitik açıdan bakıldığında, enerji sektöründe yaşanan dönüşümde öncelik dağıtımdan güvenliğe kaymıştır. Peki neden güvenlik? Özellikle bu bölgede, enerji dağıtımının ana odağı

Yeni “Dört Deniz” Projesi ve Suriye-Türkiye Ekonomik İş Birliğinin Geleceği

olan su yolları artık güvenlik ve emniyet arayışı içindedir; ayrıca alternatifler nelerdir diye bakıldığında, Suriye'nin güneyden kuzeye ve doğudan batıya uzanan kara sınırlarının sunduğu imkânlar gerçekten dikkat çekicidir. (...) Bu öyle bir tarihsel andır ki Suriye, Hürmüz Boğazı ve Kızıldeniz için çözüm olabilecek yegâne coğrafi ve jeopolitik kapasiteye sahiptir. Bu, olağanüstü bir fırsat anıdır.”

2

Görsel 1: Barrack'ın sunumundan "Suriye'nin Coğrafi Avantajı" adlı görsel.

Barrack'ın bahsettiği bu fırsatı sahadaki gelişmeler ve Suriyeli yetkililerin açıklamaları takip etmiştir. Öncelikle Berlin ziyareti esnasında Suriye Cumhurbaşkanı Ahmet Şara, Avrupa ülkelerinin Körfez ülkelerden gelen enerji tedarikinin kesintiye uğramasından olumsuz etkileneceğini belirtti. Buna ek olarak Kızıldeniz ve Hürmüz'de meydana gelebilecek istikrarsızlık durumunda Suriye'nin [“stratejik konumu sayesinde tedarik zincirlerinin güvenliği açısından bir sığınak görevi”](#) görebileceğini ifade etti. Böylelikle Suriye, devlet bazında da uluslararası enerji lojistiğinde bir adım öne çıkma isteğini dile getirmiştir. Ayrıca Şara hem Berlin'de hem Londra'da Suriye'nin savaşın dışında kalma isteğini yinelemiştir.

Ankara ve Washington'dan “Dört Deniz” Çağrıları

Atlantic Council'da yaptığı konuşmada Barrack, Suriye'de Esad rejimi döneminde ortaya atılan “Dört Deniz” projesinden bahsetmiştir. Proje; Akdeniz, Karadeniz, Hazar Denizi ve Basra Körfezi'ni karayolları, demiryolları ve diğer enerji hatları aracılığıyla birbirine entegre ederek Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlamayı hedeflemiştir. 2009'da ileri sürülen bu proje Türkiye ve Suriye'yi küresel

Yeni “Dört Deniz” Projesi ve Suriye-Türkiye Ekonomik İş Birliğinin Geleceği

ticaret merkezi haline getirmeyi hedeflemiş ve iki ülke arasındaki iş birliğini artırmak amacı taşımıştır. Ancak proje hiçbir zaman yürürlüğe girememiştir. Tom Barrack projeden şöyle bahsetti:

“Esad rejiminin iğrenç yönetiminin dışında, ‘Dört Deniz Programı’ adı verilen bir girişim vardı; bu program, Suriye’nin Basra Körfezi, Hazar Denizi, Akdeniz ve Karadeniz’i birbirine bağlayan bir köprü işlevi görmesini öngörüyordu. Böylece Türkiye ve Suriye enerji dağıtımının merkezi haline gelir.”

Washington adına verilen bu mesaj günler sonra Ankara’da yankı buldu. 9 Nisan’da Ankara’da Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan’la görüşen Suriye Dışişleri ve Gurbetçiler Bakanı Esad Şeybani, “Dört Deniz” projesinin tekrar hayata geçirilmesi planlarını [doğruladı](#).

Kararlılığın Sembolik Göstergesi Kapsamında Hicaz Demiryolu

Suriye’nin uluslararası ticaret yollarına ev sahipliği yapma isteğinin fiili göstergesi ve başlangıç noktası bölgesel ticaret yollarındaki etkinliğinin artırılmasından geçmektedir. Bu kapsamda, 7 Nisan 2026’da imzalanan [Türkiye-Suriye-Ürdün üçlü anlaşması](#) üç ülke arasındaki ulaşım ağlarının geliştirilmesini öngörmüş ve “sınır kapılarındaki fiziki ve idari süreçlerin senkronizasyonunun” önemine değinilmiştir. Bununla birlikte, Türkiye Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu, Osmanlı Sultanı 2. Abdülhamid’in projesi olan “Hicaz Demiryolu” projesinin uygun şekilde “ayağa kaldırılmasının” ve ülkelerarası modern raylı hat sistemlerinin gerekliliğinden bahsetmiştir. Anlaşmadan bir gün sonra üç ülkenin ulaşım bakanları Ürdün’ün başkenti Amman’da bir araya geldi ve Hicaz Demiryolu Amman Tren İstasyonu restorasyonu ve müze binasını [ziyaret etti](#). Yaptığı açıklamalarda Uraloğlu “Ürdün’den çıkacak olan yüklerin Suriye üzerinden Avrupa’ya, oradan Orta Asya’ya kadar gitmesi söz konusu” diye belirtti.

Risk Yönetimi ve Diğer Faktörler

Dört Deniz projesi önündeki engelleri saptamak ve gerekli önlemleri almak projenin geleceği için büyük önem arz eder. Bu risklerden bazıları şöyledir:

- **İsrail:** Suriye ve Türkiye’nin ekonomik ve siyasi anlamda bölgesel iş birliği İsrail muhalefetiyle karşılaşabilir. İsrail bölgedeki etkisinin azalacağını düşünüp proje aleyhinde hareket edebilir ve bu durum projenin bir kez

Yeni “Dört Deniz” Projesi ve Suriye-Türkiye Ekonomik İş Birliğinin Geleceği

daha uzun süre ertelenmesine sebep olma ihtimalini doğurabilir. Bu durumda Suriyeli ve Türk yetkililer, özellikle Suriye Petrol Şirketi (SPC), Washington’dan inisiyatif almasını ve bölgenin istikrarsızlıktan korunmasını talep etmeleri olasıdır. Belirleyici faktör ABD-İsrail ilişkilerinin seyri olabilir. İkinci bir senaryoda ise İsrail-Suriye arasında imzalanması beklenen ancak imzalanamayan güvenlik anlaşmasının yeniden tartışılmasıdır.

- **Suriye İç Dinamikleri:** Suriye uzun bir süre sonra ilk defa toprak bütünlüğünü bu denli sağlayabilme şansına ve böylelikle topraklarındaki yeraltı kaynakları ve yol hatlarının neredeyse tamamını kullanabilme şansına sahiptir. Bu durumun bozulması yatırımcıların güvensiz hissetmesi riskini doğurabilir. Diğer bir deyişle, Suriye Demokratik Güçleri’nin (SDG) entegrasyon süreci ve DAES’in ülkedeki faaliyet alanının azaltılması hayati önem taşımaktadır.
- **Rusya & Çin Faktörü:** Uzun yıllar boyunca hem Suriye’nin enerji kaynakları hakkında hem de Hürmüz Boğazı özelinde Orta Doğu enerji lojistiğinde söz sahibi olan Rusya ve Çin, kurulacak düzende dışlanmış ve tehdit altında hissedebilir ve durumu lehine dönüştürmek isteyebilir.

4

Bunların dışında ülkenin petrol ticaretinin damarlarını oluşturan petrol boru hatları ve büyük petrol rafinerileri büyük çaplı bakımsızlığa maruz kalmış ve bazıları işlevini tamamen yitirmiştir. Bu bakımdan ülkenin alacağı dış yardım ve özel yatırımlar önemli olacaktır.

Sahadan Gelişmeler

Enerji lojistiği ve üretimindeki gelişmeler sahada da devam etmektedir. Örneğin, Irak Petrol Bakanlığı Suriye üzerinden ham petrol ihracatının başlatıldığını ve toplam 299 tankerin Baniyas Limanı üzerinden Avrupa’ya ulaştırılacağını açıkladı. Ayrıca Irak devlet petrolü pazarlama firması SOMO genel başkanı Ali Nizar, günlük 50.000 varil ham petrolün Suriye üzerinden Akdeniz ve Avrupa’ya ihraç edilmek üzere bir anlaşma imzalandığını ve miktarın artırılabilceğini belirtti. Bunun yanında ABD merkezli şirketlerin yatırımları da devam etmektedir ve bunların en yenisi Chevron’un Suriye açık denizlerinde yeraltı kaynağı arama çalışmalarına başlayacağını belirttiğine dair haberlerdir.

Suriye ve Türkiye arasındaki ekonomik iş birliğinin geleceği açısından önemli bir adım olan Türkiye-Suriye Ekonomi ve Ticaret Orta Komitesi (JETCO) 1.

Yeni “Dört Deniz” Projesi ve Suriye-Türkiye Ekonomik İş Birliğinin Geleceği

Dönem Toplantısı 7 Nisan’da gerçekleştirildi. Türkiye Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Suriye ile ikili ticaretin 10 milyar dolara ulaştırılması hedefini dile getirdi. Toplantı kapsamında İstanbul’u ziyareti boyunca Suriye Ekonomi ve Sanayi Bakanı Nidal Şaar da Türkiye’de belirli özel şirketlerle bir araya geldi.

Sonuç

Suriye, küresel sistemdeki yerini sağlamlaştırma adına eline geçirdiği bu fırsatı doğru değerlendirme fırsatını elinde tutmaktadır. Ancak bir diğer çok kritik faktör uluslararası ilişkilerin seyri ve kurulacak yeni siyasi düzenin doğru okunmasıdır. Öyle ki, kurulacak yeni düzende yerini alabilen ülkeler bölgesel anlamdaki etki alanını geliştirecek ve bölge adına verilecek kararlarda söz sahibi olabileceklerdir.